

ДЕМОКРАЦИЯТА В СЪЧИНЕНИЯ НА ВЕНЕЛИН ГАНЕВ

Доц. д-р Николай Живков
Стопанска академия “Д. А. Ценов” – Свищов

Резюме:

Интересът на Венелин Ганев към проблемите на демокрацията трайно присъства в неговата теоретична дейност от началото на XX век, когато публикува първите си статии, до средата на четиридесетте години.

В публикациите през първите две десетилетия на миналия век, се изясняват изискванията на демокрацията към субектите на управленския процес - държава, граждани, партии и ролята на спонтанната обществена солидарност, за демократично управлението.

В средата на четиридесетте години Ганев представя цялостен свой възглед за демокрацията. Тя се разглежда като форма на държавно устройство и форма на държавно управление.

Приносите на В. Ганев в изследването на демокрацията могат да бъдат обобщени в два аспекта. Първо, той определя началата ѝ, които имат водеща роля при конституиране формата на държавно устройство. Второ, на конституираните, в съгласие с началата на демократизма, държавни органи съответства форма на управление, при която дейността на държавните органи се насочва от определено общо благо, изразяващо принципите на демокрацията.

Ключови думи: демокрация, автономия на личността, обществена солидарност, общо благо, форма на държавно устройство и държавно управление.

Abstract:

Venelin Ganev's publications from the beginning of the last century view the requirements to the subjects of the government process for democracy when participating in it. In the mid 40s he presents his complete view of democracy. It is defined as a form of state structure and state government

Keywords: democracy, autonomy of personality, social solidarity, common welfare, form of state structure and government.

1. Въведение

Демокрацията се формира в практиката на българския народ през епохата на Възраждането. Най-напред тя се прилага за регулиране на отношенията между членовете на еснафските сдружения и в управлението на общините. Нейните ценности са духовно верую на идеолозите ни за политическо освобождение, както и на участниците в борбите за църковна независимост.

Във възстановената българска държава след 1878 г. демократизмът в политическия живот се свързва с дейността на държавните органи и участието в управлението на нововъзникналите партии на либерали и консерватори. Обликът на политическия живот до края на Първата световна война се определя от либералните партии, тъй като консерваторите след 1886 г. слизат от политическата сцена, а партиите на социалдемократите и земеделците не успяват да получат подкрепа за участие в управлението.

Николай Живков

В политическата среда, доминирана от идеите и практиката на либералните партии, се формират възгледите за демокрацията на Венелин Ганев. Интересът му към тази проблематика трайно присъства в неговата творческа дейност от началото на XX век, когато публикува първите си статии, до средата на четиридесетте години, с излизането на труда му “Демокрация. Същност и основни начала”. Той е писан във времето, когато в българския политически живот се преминава от авторитарни към тоталитарни възгледи и практики на държавно устройство и управление.

Изследванията на В. Ганев за демокрацията са адресирани не само към неговите съвременници, но те са послания и към бъдещето, защото в тях се обосновават идеи, актуални и днес от практическа и теоретична гледна точка. Това са идеите за народовластието и представителството на народа в управлението чрез участието на партиите, за направляване дейността на държавните органи в съгласие с определено общо благо, което се установява, според преценките на народа, за правата и свободите на гражданите и отговорностите им пред държавната общност и други. Търсенията му по тези и други въпроси на демократичното устройство и управление на обществото са важен етап от теоретичното осмисляне на мисията и ценностите на демокрацията. Ето защо настоящата статия е опит, въз основа на анализа на негови изследвания, да се изведат онези идеи за демокрацията, които не само представят възгледите му за нея, но и днес заслужават внимание при изследване на демокрацията и осъществяване на държавното управление

2.Изложение

В поредица от статии, писани в началото на XX век, В. Ганев представя своето виждане за демокрацията и нейната мисия в политическия живот.

Публикуваната през 1905 година статия “Ролята на държавната организация в обществения прогрес и демократичното управление” в съавторство с Димитър Каранешев, разглежда ролята на държавата и личността за прогреса и развитието на обществото. В нея се посочват функциите, осъществявани от държавата като фактор за прогреса на обществената организация. Първо, тя насочва обществената организация към постигане на цели и удовлетворяване на нужди от общ интерес, второ, определя поведението на членовете ѝ за тяхното достигане, и трето, има за задача да запази нейната цялост¹.

Наред с държавата, не по-малък фактор за съществуването и развитието на обществената организация са отделните личности. Според В. Ганев и Д. Каранешев демокрацията “поставя като основни принципи в своята общественно-политическа дейност принципа self-governement, на пълната автономност, свобода и самоуправление на отделната личност”². Той дават възможност личностите да се самоопределят и съзнателно да обвързват своите интереси и потребности с тези на обществената организация и така „да чувстват нейните нужди като свои собствени нужди”, да ги възприемат като необходими условия за собственото си развитие.³

¹Ганев, В., Д. Каранешев. Ролята на държавната организация в обществения прогрес и демократичното управление. Във: // Демократически преглед. 1905, №.5-6, с. 102.

² Пак там, с. 103.

³ Пак там, с. 104.

Николай Живков

Демокрацията не отхвърля държавата като фактор за социалния прогрес. Тя подкрепя онези нейни инициативи, които са насочени към създаване на условия за прилагане принципа на автономията и самоуправлението на отделната личност и винаги се бори „против онова въздействие на държавата, което по различни причини има за резултат фаворизирането на отделни личности или обществени групировки съсловия, класи и др.”⁴

Прогресът на обществото и демократичното управление изискват, първо, държавата, да се грижа за общите нужди на обществената организация без да фаворизира едно или друго съсловие и група, и второ, гражданите в нея да са автономни в действията си. Това са предпоставките, с прилагането на които те ще „свързват все повече и повече своето съществуване с това на обществената организация” и така ще съдействат за поддържане на нейната цялост⁵.

Темата за демократичното управление е обект на вниманието на В. Ганев и през 1907 г. Научните му интереси в статията “Демократичното управление и организацията на политическите партии” са насочени към изясняване ролята на партиите в държавното управление.

Според Ганев, държавното управление „само тогава играе ролята на мощен фактор в развитието на обществения живот, когато с конкретните действия на цялата държава и отделните нейните органи удовлетворява общи нужди на цялата обществената организация и с това реализира необходимите условия за нейното успешно развитие”⁶. За да бъде насочено държавното управление за задоволяване на общите социални нужди, е необходимо те да бъдат преценени и въз основа на тях да се вземат решения и предприемат необходимите действия за удовлетворяването им. Единството и хармонията в действията на органите за държавното управление се постига, когато има единство в преценките за обществените потребности и решенията за тях, давани от законите.

Как демократичното управление, според В. Ганев, постига създаването на необходимите за целта закони?

Първо, демократичната форма на държавно управление се прилага в западноевропейските страни, когато “болшинството от всички пълноправни граждани, от целия народ, си извоюва положението на върховен активен фактор в държавното управление”⁷. От гледна точка на този върховен статут на народа, една потребност, за да се удовлетвори чрез държавно въздействие трябва най-напред да е осъзната от пълноправните граждани. Те да са изпитали необходимостта и желанието от нейното задоволяване, да са повлияли за възприемането и реализирането ѝ от държавните органи, въз основа на решение, имащо характер на закон. Така пълноправните граждани не само подтикват държавните органи компетентно да решат даден проблем, но след това упражняват и контрол над приведеното от тях решение за изпълнение⁸.

Второ, схващанията, идеите и волята на мнозинството от пълноправните граждани става достойние на държавните органи посредством политическите

⁴ Ганев, В., Д. Каранешев. Ролята на държавната организация в обществения прогрес и демократичното управление. Във: // Демократически преглед. 1905, №.5-6, с. 105.

⁵ Пак там, с. 104.

⁶ Ганев, В. Демократичното управление и организацията на политическите партии. Във: // Демократически преглед, 1907, № 7, с. 670.

⁷ Ганев, В. Демократичното управление и организацията на политическите партии. Във: // Демократически преглед, 1907, № 7,, с. 675.

⁸ Пак там, 675-676.

Николай Живков

партии. Те спомагат най-добре да се открият и определят обществените потребности и според условията на момента да съдействат на държавните органи за вземане на решения, които ги удовлетворяват. Партиите са тези, които съединяват държавното управление с пълноправните граждани, те превръщат в реалност тезата, че “народът е върховен господар на съдбините си, когато насочва управлението и упражнява контрол върху него”⁹. Ето защо само с трайното организиране на партиите може да се постигне, запази и усъвършенства истинското демократично управление. То се “крепя върху принципа за пълното народовластие и индивидуалната автономия, а се насочва по волята и при съзидателното активно участие на болшинството от пълноправни граждани”¹⁰.

Политическите партии, чрез разностранната си дейност сред народа, улавят обществените потребности, формират убеждения, схващания и преценки за тях. След това ги канализират в общи платформи, на които придават характер на партийни. Така изработеното свое гледище те се стремят да наложат на държавното управление за провеждането му в живота. Това е пътят, с реализирането на който държавните органи могат успешно да изпълняват своите функции, а управлението да се насочва съобразно волята и схващанията на пълноправното гражданство¹¹.

Посредством политическите партии се обезпечават представителството на интересите на народа в системата на държавното управление, както и на изборните лица, които да ги отстояват като негова обща воля. Тази им мисия се основава върху принципите на демокрацията – за пълно народовластие и индивидуална автономия.

В статията “Демократическо управление и обществена солидарност” В. Ганев обръща внимание, че демокрацията схваща като едно от основните си положения принципа, че „управлението на една страна трябва да се насочва според свободно проявената воля, според възгледите и желанията на всички пълноправни и свободни граждани”¹², т. е. общата насока за управление се определя не от волята на отделни лица или привилегирани съсловия, а от волята на пълноправните граждани.

Специфично за демократичното управление е изработването от активното гражданство на обща колективна воля, която не само се налага на органите на държавно управление, но се контролира от него и провеждането ѝ¹³.

Упреците, че съществува произвол и безредие при демократичното управление, тъй като трудно обединява много индивидуални воли, В. Ганев, намира за неоснователни. Демокрацията унищожава автократичната и съсловна субординация за постигане на единство в поведението и действията на живеещите в обществото. Общата насока на държавното управление тя осъществява чрез свободната и спонтанна координация между постъпките и действията на отделните пълноправни граждани, която намира израз в обществената солидарност. Тя “обобщава отделните нужди, внася единство и обобщеност в тяхното чувстване и създава основа на единство и общност при

⁹ Пак там, с. 678.

¹⁰ Пак там, с. 679.

¹¹ Ганев, В. Демократичното управление и организацията на политическите партии. ВЪВ: // Демократически преглед, 1907, № 7, с. 681.

¹² Ганев, В. Демократичното управление и обществената солидарност. ВЪВ: // Демократически преглед, 1908, № 5, с. 465.

¹³ Пак там, с. 466.

Николай Живков

подбора на средствата и момента на тяхното удовлетворение”. Благодарение на нея демократичното управление може да разчита на свободната и спонтанна координация в постъпките и действията на гражданите и така да запази единството на своето въздействие¹⁴.

Обществената стабилност при демократичното управление се постига, първо, с признаването като меродавен фактор на схващанията и възгледите на пълноправните граждани, и второ, с тяхното обединяване от спонтанната обществена солидарност, за да се формулират общите схващания, които създават основите на единството в системата на държавното въздействие. Така се постига стабилност и политическо равновесие при държавното управление¹⁵.

В анализираните статии Венелин Ганев разглежда изискванията на демокрацията към субектите на управленския процес, за да бъде демократично управлението.

Първо, държавата трябва да се грижа не само за поддържане на реда, насочвайки постъпките и поведението на гражданите, но и за достигане на целите и задоволяване на нуждите на обществената организация и запазване на нейната цялост

Второ, автономността, свободата и самоуправлението на отделните личности са предпоставка за съзнателното обвързване на техните интереси с тези на обществената организация .

Трето, партиите са призвани да обезпечават представителството на интересите на народа в системата на държавното управление и на изборните лица, които да ги отстояват като негова обща воля.

Четвърто, обществената солидарност между гражданите е фактор за спонтанна координация от единичните си мнения да формулират общите решения.

През двадесетте години на ХХ век в “Задачите на българската демокрация” Ганев отново разглежда проблема как при демократичното управление “да се създаде от личните схващания, личните преценки и личната воля на множеството отделни граждани единството на държавни схващания, държавни преценки и държавна воля”. Тук той достига до решение, което допълва и обогатява възгледа му за основните предпоставки на демокрацията, определящи изработването на управленски решения. В началото на века В. Ганев формулира като неин основен принцип пълната автономия, свободата и самоуправлението на личността. През двадесетте години вече от субектите, участващи в държавното управление, се изисква още “будна съвест към общото, държавното, което никога не следва да бъде пожертвано за отделното, личното”¹⁶, когато координират схващанията си за държавните потребности и избора на най-разумните средства за тяхното удовлетворяване.

Според направеното уточняване и като се вземат под внимание изводите от предходните статии, демокрацията изисква субектите, участващи в държавното управление при решаване на възникващите проблеми, първо, да са автономни, т.е. да се самоопределят в управленския процес. Второ, “да са с тънък усет към всичко, което трябва да се извършва от държавата, за да се запази цялото и се постигне чрез нейното съдействие максимум обществено

¹⁴ Ганев, В. Демократичното управление и обществената солидарност. Във: // Демократически преглед, 1908, № 5., с. 468.

¹⁵ Пак там, с. 472.

¹⁶ Ганев, В. Задачи на българската демокрация. Във: //Съвременник, 1921, №. 15, с. 11.

Николай Живков

благо”¹⁷. Именно осъзнатата отговорност за съхраняване на „цялото” и грижата за „общественото благо”, а не само спонтанната активност за солидарни действия са фактор за постигане на координация на техните интереси и волеви изяви. Това е промяната в развитието на предпоставките на демокрацията. Наред с фундаменталната ценност за автономност на отделните личности се поставя и „будната съвест към общото” и съхраняването на цялото.

От позициите на така характеризирани изисквания и основания на демокрацията може да се твърди, че В. Ганев я възприема като начин на политическо действие, свързан с определени ценности, които се прилагат от автономни субекти, при осъществяване на държавното управление за постигане на максимум обществено благо. Благодарение вземането под внимание ценностите на демокрацията се разширява участието на пълноправните граждани в управлението, чрез представителството на техните интереси от политическите партии в органите на държавата, а вземането на решенията се осъществява с максимално отчитане както на нуждите, с които те живеят, така и на обществената организация, в която са обединени.

В духа на изказаните идеи за ролята на демокрацията са и констатациите на В. Ганев, че за да има демократично управление в България е необходимо сред всички граждани да се насаждат политически и граждански добродетели и лични морални качества. Израз на слаба култура и държавническо самосъзнание е изпадането „в крайностите ту на личния режим, когато държавния глава представлява сила, ту на безразсъдъчна и демагогска олигархия, когато държавния глава престане да играе чувствителна роля в управлението”¹⁸. Причината за тази ситуация е, че в своята управленска дейност управляващите се ръководят най-вече от своите интереси и така пренебрегват потребностите не само на отделни социални групи, но и на обществената организация. С издигането от В. Ганев на идеята за „общественото благо”, дейността на държавата се насочва към постигане на социална справедливост и така се предотвратява възможността, тя да бъде подвластна на определени групови интереси или волята на монарха, при осъществяване на управленската си мисия. Ето защо той поставя въпроса за политическата култура на народа и управляващите. Те трябва добре да познават не само своите интереси, но и обществените потребности и в своето поведение и действие да не ги пренебрегват.

В разгледаните статии от началото на миналия век до двадесетте години се поставят отделни проблеми, свързани с основополагащите ценности на демокрацията. Те имат отношение както към държавното устройство, така и към държавното управление.

В средата на четиридесетте години Венелин Ганев представя цялостен свой възглед за демокрацията в труда си „Демокрация. Същност и основни начала.” В него тя се разглежда като форма на държавно устройство и форма на държавно управление и съответно се диференцират началата ѝ. Една част от тях са водещи при конституиране на държавното устройство, а други - определят съдържанието на държавното управление.

Демокрацията, според Ганев, е онази “форма на държавно устройство и държавно управление, при която народът, всички пълноправни управлявани, са въздигнати и действително функционират като най-върховен конституционен

¹⁷. Пак там, с.11.

¹⁸ Ганев, В. Задачи на българската демокрация...с.14.

Николай Живков

орган при конституционното санкциониране и ефективното зачитане на личните права и свободи”¹⁹. Дефиницията поставя акцент върху следните особености на демокрацията: Първо, тя е форма на държавно устройство и държавно управление. Второ, може да я има само там, където народът в лицето на пълноправните граждани е въздигнат в най-върховен конституционен орган. Трето, конституционно са признати и зачетени личните права и свободи на гражданите.

Същността на демокрацията се въплъщава от нейните начала и принципи, върху които почива изграждането на държавното устройство, и в съгласие с които се осъществява държавното управление. Те са обособени в две групи: статични – визират държавното устройство и динамични – отнасят се до начините, по които се осъществява държавното управление.

Началата, които засягат статичната даденост на демокрацията и характеризират демократичната форма на държавно устройство и структурата на органите са две групи: колективистични и индивидуалистични. Колективистичните се свеждат до установено от закона и фактическо участие на народа или пълноправните граждани в устройството на всички държавни органи и взаимоотношенията между тях. Същността на колективистичните начала се изразява във въздигането на народа, т.е. на пълноправните граждани във върховен конституционен орган, който участва в осъществяването на някои държавни функции, чрез пряката демокрация или “пък определя пряко или косвено личния състав и функциите на всички или на някои други конституционни и обикновени държавни органи, най-често на законодателните тела и на върховните конституционни органи на изпълнителната власт, както е това при косвената демокрация, особено при съвременните косвени демокрации”²⁰.

Колективистичните начала на демокрацията се разглеждат в два аспекта. Първият се свързва с принципа на народовластието като източник на волята на народа, която може да се формира и упражнява от пълноправните граждани непосредствено. Вторият – с принципа на представителството, на изборните политически лица, които действат от името на народа.

Индивидуалистичните начала на демокрацията се отнасят до ролята и мястото на гражданите в държавното устройство и по-специално на правата, които им се предоставят. Те „се свеждат към определен брой лични права и свободи, към тяхното конституционно установяване, към тяхното действително зачитане от страна на държавата и всички нейни органи и към тяхното упражнение съобразно с необходимостите, които произтичат от вътрешната логика, вътрешния динамизъм на демокрацията”²¹.

Личните права и свободи на гражданите и тяхното зачитане от субектите, участващи в държавното управление, се свързват от Венелин Ганев с въпроса за свободата като мяра за тяхното осъществяване. Всяко едно ограничаване не бива да достига до там, че да накърнява достойнството и нравствената самоценност на гражданите, както и да не позволи разгръщането на духовните им сили за обществения, стопанския, политическия и културен прогрес²².

Статичните начала за изграждане на демокрацията имат повече формален характер, те “визират само формалната организация на демократично

¹⁹ Ганев, В. Демокрация. Същност и основни начала. С., 1946, с. 7.

²⁰ Ганев, В. Демокрация. Същност и основни начала. С., 1946, с. 92.

²¹ Пак там, с. 166.

²² Пак там, 118-138.

Николай Живков

устроените и демократично управляваните държави”²³. Установяват се с оглед чрез тяхното спазване да се достигне до по-добро управление. Към тези начала, с прилагането на които, се конституира демократичната форма на държавно управление, са принципите на народовластие, на представителство, на личните права и свободи на гражданите.

Цялостното изясняване същността на демокрацията и по-специално на началата, определящи нейния облик се свързва не само с формата на държавното устройство, която се получава с тяхното прилагане, но и с държавното управление. Това е онази страна, наричана от Ганев, динамична същност на демокрацията. Тя засяга въпроса за принципите на държавно управление и на принципите, определящи съдържанието на конкретните административни актове. Според техните изисквания всички функции на държавните органи и управителни актове трябва да се стремят към осъществяване на общото благо, което се установява според преценките на народа, т.е. на всички пълноправни граждани.

Принципите, определящи съдържанието на държавното управление и неговите актове са следните: на държавната и обществената необходимост, на държавната и обществената целесъобразност и на минималната обществена правда и справедливост²⁴.

Спазването на посочените принципи при осъществяване на държавното управление води, първо, до самоутвърждаването на държавната общност, т.е. до съхраняването на обществената система, и второ, до стопанското и духовното издигане на управляваните и справедливо задоволяване на по-голям брой потребности на повече от тях²⁵.

Какво може да бъде общото благо, даващо насоченост на органите на държавата при осъществяване управлението на обществото, ако не грижа за съхраняване целостта на държавната и обществената система и стопанското и духовното издигане на гражданите.

Всяко държавно устройство и управление трябва да се стремят към запазване на държавната и обществената цялост и към по-голямо духовно, културно, стопанско и политическо издигане на управляваните. Обаче само демокрацията е свързана с фактори, под въздействието на които то може, първо, да бъде по-добро и по-задоволително и второ, по-трайно и по-устойчиво равновесие в него²⁶.

Предимството на демокрацията пред останалите форми за постигане на по-добро управление се изразява във факта, че управляваните не са пасивни субекти на управлението. Техните преценки, формирани под влияние на различни фактори, определят насоката и съдържанието на управлението и на конкретните актове, които то приема. Начините, по които управляваните могат да въздействат на управленския процес са различни и се определят от формите на пряката и косвена демокрация, т.е. с непосредствено участие във вземането на решенията или чрез избори тяхното доверие получават лицата, които да решават вместо тях. С други думи управляваните ще могат да оказват успешно влияние върху процеса на управлението, когато по-пълно се реализират

²³ Ганев, В. Демокрация. Същност и основни начала. С., 1946, с. 171.

²⁴ Пак там, с. 177.

²⁵ Пак там, с. 177.

²⁶ Ганев, В. Демокрация. Същност и основни начала..., 179-180.

Николай Живков

изискванията на колективистичните и индивидуалистични начала на демокрацията²⁷.

Предпоставките, които предопределят по-устойчиво равновесие в управлението са обществено-политически и етико-нравствени. Първите се свеждат до обстоятелството, че народът, пълноправните граждани са върховния конституционен орган и в същото време широки обществено-политически устои и опори на управлението. Вторите се обуславят от факта, че посредством колективистичните и индивидуалистичните си начала, демократичното управление държи сметка за достойнството на човека и намира опора в неговото нравствено съзнание²⁸.

Демокрацията като форма на управление Ганев свързва с прилагане принципите на държавната и обществената необходимост и целесъобразност и на минималната обществена правда и справедливост, които изискват функциите на държавните органи да се стремят към постигане на общото благо.

Особеност на всяко държавно управление е характеризиранието му като по-добро и по-задоволително, но тези показатели се превръщат в реалност само от демократичното управление, защото то е устроено в съчетанието на колективистични и индивидуалистични начала. Те са основополагащи, конституират държавното устройство и определят от съдържателна гледна точка демократичния характер на държавното управление.

В този свой труд В. Ганев формулира основните начала и принципи, с прилагането на които се установява формата на държавно устройство и държавно управление при, която „народът в лицето на пълноправните граждани е въздигнат в най-върховен конституционен орган и са конституционно признати и зачетени личните права и свободи на гражданите“²⁹.

3. Изводи

Приносителите на В. Ганев в изследването на демокрацията могат да бъдат обобщени в два аспекта. Първо, той я определя като съвкупност от начала, които имат водеща роля при конституиране формата на държавно устройство. Това са принципът на народовластие и представителството, личните права и свободи на гражданите. Тези начала в съвременната теория и практика се допълват още с всеобщото избирателно право за пълнолетните граждани, свободата на сдружаването, плурализъмът на политическия живот, свободата на словото, достъпът до информация и други³⁰.

Второ, на конституираните в съгласие с посочените начала държавни органи съответства форма на управление, при която дейността на държавните органи се насочва от общо благо, включващо принципите на демокрацията като съхраняване целостта на държавната и обществената система, на стопанското и духовното издигане на гражданите. Съвременната конституционна теория и практика доуточниха съдържанието на общото благо. В преамбюла на Конституцията от 1991 г. са формулирани висши ценности и цели, които съставляват неговото ядро. На първо място това са „правата на личността, нейното достойнство и сигурност“ и на второ място „да пазим националното и

²⁷ Пак там, 187-192.

²⁸ Пак там, с. 293, с. 200.

²⁹ Ганев, В. Демокрация. Същност и основни начала..., с. 7.

³⁰ Дал, Р. За демокрацията С., 1999, с. 87; Конституция на Република България чл. 8, чл. 9, чл. 11, чл. 39, чл. 42, чл. 44. Държавен вестник № 56, 13 юли 1991 г.

Николай Живков

държавното единство”. Основните права и свободи на гражданите стават възможни за тях чрез ценностите свобода, равенство, мир, хуманизъм, справедливост и търпимост. Те са критерий за легитимност на политическите взаимодействия и условие за опазване не само достойнството на гражданите, но и целостта на национално-държавната общност³¹.

Разгледаните съчинения дават основание да се направи изводът, че Венелин Ганев достига до разбирането за демокрацията като определен начин на политическо действие от субектите на властта и политиката, почиващ върху характеризираните начала и принципи.

Демократичното управление Венелин Ганев свързва с държава, която насочва обществената организация за постигане на цели и удовлетворяване на нужди от общ характер, запазващи нейната цялост и обезпечавачи стопанското и духовното развитие на гражданите. Това изискване обаче не е по възможностите на установената през втората половина на XIX век не само в Европа, а и у нас правова държава, която е ориентирана към поддържане предимно на правовия ред и е безразлична към последствията от своите действия, които водят до задълбочаване на социалното неравенство³².

След Втората световна война в европейските страни се възприема конституционната социална и правова държава. А у нас е установена с Конституцията от 1991 г. Именно по нейните възможности е вече осъществяването на демократичното управление, защото институционалната ѝ структура е изградена в съответствие с процедурните правила на демокрацията – народовластие, представителство, права на гражданите, плурализъм на политическия живот, а дейностите на органите ѝ се насочват от общо благо за постигане на социална справедливост и рационално упражняване на публичната власт.

³¹ Конституция на Република България...

³² Близнашки, Г. Формата на държавата С., 1999, с 78.